

INTERVJU SA MET ŠALJOM

Peć | Datum: 18. oktobar 2016.

Trajanje: 84. minuta

Prisutni:

1. Met Šalja (Intervjuisani)
2. Eremire Krasnići (Vodi intervju)
3. Noar Sahiti (Kamera)

Simboli komentara u transkriptu neverbalne komunikacije:

() – emocionalna komunikacija

{ } – intervjuisani objašnjava gestovima

Ostali simboli u transkriptu:

[] – dodatak tekstu da bi se bolje razumeo

Fusnote su redaktorski dodaci koje daju više informacija o mestima, imenima ili o izrazima.

Prvi Deo

Eremire Krasnići: G. Šala, predstavljate se, zatim kažite nam nešto u vezi vaše porodice, vaša uspomena sa ranog djetinjstva, okolina i vaše rodno mesto?

Met Šalja: Met Šalja, selo Trstenik, poreklo iz jedne porodice koja ima tradiciju za seoske poslove uglavnom u poljoprivredi. Sin Tahira Šalje, bili smo četiri braće i dve sestre. Jedan je tragično izgubio život, koji za zlu sreću je ubijen od našeg bližega srodstva, od brata od tetke. Osnovnu školu ja sam završio u selu kao i moja četiri brata, zatim moj pokojni brat je bio deset godina mlađi od mene, bio je u pravnom fakultetu u Prištini u trećoj godini, a drugi brat još mlađi od nas, bio je u srednjoj školi. Međutim, kada se dogodila tragedija on je napustio školu i otišao kod starijeg brata u Nemačkoj.

Eremire Krasnići: Recite nam malo više o vašoj porodici pre nego što počnemo pričati o slučaju krvne osvete?

Met Šalja: Vidite porodica, porodica su se bavili sa poljoprivredom tako smo se zalagali da bi se školovali. Uglavnom moj stariji brat je nosio najveće breme. Otišao '69.godine i od tada pa do sada on se nalazi u Nemačkoj i starao se da nas školuje, starao se za mamu i za tatu. Naš otac rano nas je napustio, '74.godine on je umro, dok mama je umrla 2008.godine, da ona je 2008.godine umrla. Mi smo jedna porodica, veoma ugrožena porodica. Na primer nama i otac i stric bili su u zatvor nevini, bez krivice, stvarno bez ijedne krivice, '57.godine njih su zatrpali u zatvor. Jedan je bio na večeru u Lodžu, klali su pastrmku, dok stric je bio kod kuće. Zatim, dva roma su otišla u srpskim šumama kao šumske kradice i rekli su jedan drugome: "Beži Rustem, beži Tahir!" U ime mog oca i mog strica. Onaj srbin je zapamtio ime na Rustema i Tahirija, mog oca i mog strica, a u stvari oni su bili sasvim drugi, imena roma su bili, Isuf i Daut. On je otišao ranjen kod svoje kuće i otud je najavio. Zatim su došli policija uzeli mog nedužnog strica, a oca su uzeli u Lodžu na večeru gde su klali pastrmku i on ni kriv ni dužan bili su zatvoreni i maltretirani. Održali su njih u zatvor, jedan jednu godinu dok drugi godinu i po. Zatim, izgleda da i tadašnja policija i tadašnji sud su saznali da oni su bili nevini, poslali su ih u Rugovu da seku i prerade drva. Oni su saznali.

Zatim, romi su pali u ruke jednog srba, Jovan Petričević Bogdana, pali su u ruke srba da bi se spasili, a on je njih držao tri godine na svoju platu da bi spašavao njih i da bi moj otac i stric ostali u zatvor. Uprkos toga prijatelji iz Lodže su se javljali kao svjedoci da: “Ovaj je bio kod nas na večeru”, oni nisu se osnivali na dokaze i njih su sadržali još, jednog jednu godinu dok drugog godinu i po u zatvor. Mi smo bili veoma mladi, brat je bio mnogo mlad, i mi smo se suočili sa vrlo teškom stanjem neimarstva. Dakle '56.godine ja sam bio dijete of tri-četiri godine. Zatim bilo je jedan život, težak život, a što je najgore i od najgorih bilo je mnogo raznih konflikta i nevere u našim redovima, u našoj sredini. Za zlu sreću, koliko smo patili od neprijatelja toliko su zlo činili i naši ljudi, za zlu sreću!

Eremire Krasnići: Kako ste prošli sa slučajem zatvora, ko je vama pomagao od porodice dok otac i stric su bili u zatvor?

Met Šalja: Pa vidite, ja sam imao dve babe jer moj deda imao je dve žene. Moj otac je bio od jedne žene, zatim stric od druge žene, sto znači oboje su bili jedinci i one dve babe koje su bile žene od mog dede bile su naše babe. One su radile, greota od njih, one su radile sa duvanom, poljoprivredom, često su otišle u grad da prodaju kokoške, jaje, da bi pokrile neki problem, prodali su nešto tako sitno. Mnogo, tada su pješke otišli dvanest kilometara iz Trstenika u Peć pa posle natrag u Trstenik ali one su pomalo i radili sa duvanom, posijale su duvan, prodali duvan pomalo i tako. Ali mi smo imali i vodenicu u kojoj se samljelo [brašno], vodeničari su bili otac i stric. U toj vodenici imali smo jednog čoveka koji je radio, moj stariji brat se zalagao da zadrži vodenicu, da samelje, da se živi, da jedemo hljeb i da radimo naša polja i tako.

Eremire Krasnići: Jeste živjeli u zajednici ili posebno vaša porodica?

Met Šalja: Ne, tada smo živjeli posebno, u zajednici otac i stric ali stric nije imao dece, nije imao dece. On je bio u trećoj albanskoj brigadi u Sandžak, bio je u trećoj brigadi i tamo se zarazio dobio je tifus, toliko teško zaražen da 29 dana bio je na ivici groblja, 29 dana na ivici groblja! Na sreću jedan italijanski lekar je njega dotakao u ruci i osetio njemu puls što znači da je bio živ i rekao: “Nemojte ga sahraniti”. Zatim kako je preležao tifus on je ostao nesposoban i nije mogao da rađa dece. Kad se vratio iz zatvora napustio i ženu. I tako smo živjeli.

Sećam se jednom kako smo posadili duvan sa velikim naporom, naslagale smo, i nahranili smo se od te gorčine-pelima. Stigla policija zajedno sa jednim našim seljakom koji nas je poznao dobro i oduzeli su nam duvan, oduzeli nam duvan kojeg smo ga sakrili, da bi ga prodali kilo po kilo kako bi mogli opstajati u život i da se sklonimo od neku poteškoću. Tada nije bilo struje, koristili smo gaz sa starim lampicama, neka vrsta fitiljaka, bilo je užasno... doživeli smo srednjovekovni život, taman kao u srednjem veku. Porez je bio jako visok, a država nas je opteretila sa još većim porezom. Beričet slabo rađalo, nismo imali životinje da bi mogli da dodajemo đubre i da rađa beričet, kada bi porastao beričet porastao bi i porodični budžet. Tada smo pitali jedan drugog: “Jel si platio porez?” “Da.” On bi odgovarao: “Blago tebi”. “Jel si dobio hleb za tvoju porodicu?” “Da,” “A jel imate hranu za životinje?” “Eh, onda ti si najbogatiji čovek”. Oću reći tada je bila velika materijalna kriza, toliko je bilo breme ovaj državni porez. Znam da je nedostajalo sve i svačega, mnogočega, bilo je užasno, život opterećen, život težak.

Eremire Krasnići: Do koje doba ste živjeli u Trstenik?

Met Šalja: Pa vidite, ja u Trstenik sam živo do '99.godine, do '99-te živjeli smo tamo. Srednju školu pohađao sam '68.godine u Prištini, '72.godine ja sam završio srednju školu. Zatim nastavio sam studije u Prištini.

Eremire Krasnići: Šta ste studirali?

Met Šalja: Ja sam studirao muziku, isto.

Eremire Krasnići: Hoćete nam reći nešto o vašem studentskom životu?

Met Šalja: Pa vidite, studentski život je bio najbolje doba života. Najbolji život kojeg mladi dožive je doba kada se preokupiraju samo učenjem. Mene mnogo je podržao moj stariji brat, on mi je poslao novac iz Nemačke, ja sam stanovao na studentskom domu sa nekim jako dobrim drugarima. U to vreme bili smo jako dobri drugari i podržali smo jednog drugog, bili smo jako ozbiljni na to vreme, znali smo stanje nacije i to svaki student znao je stanje nacije i tađbine da se nalazi u ropstvo bez ruka i bez nogu presječen na pet djela. Neprijatelj krojio nam je tesnu košulju i posle telo je adaptiralo sa sekirom prema košulji.

Eremire Krasnići: Da li ste bili uključeni u ilegalne političke organizacije u to vreme?

Met Šalja: Vidite, ja nisam bio uključen u ilegalne političke organizacije, jer '68.godine ja sam bio u prvoj godini srednje muzičke škole, i tu sam razumeo u '68.godini šta to znači neprijatelj, jer su se organizovale demonstracije u '68.godini i ja sam video studente [u demonstracije]. Ja sam bio učenik prve godine, 15 godine, nisam znao šta su demonstracije. Ja sam video, video sam srpske žene kako su bacali kroz balkona betonske saksije nad studentskim glavama. Albansku studentkinju video sam sa zastavom na ruke kada joj pala betonska saksija nad glavom, bacali su vrućom vodom, ja znam jer sam sa mojim očima video kada su bacali šerpu sa vrućom kupusom da bi upropastili studente, i ja sam video kad su tražili, "Ustav Republika! Ustav Republika!"

Sećam se kada su stigle nakon nekoliko dana bezbjedne snage sa tenkovima iz Srbije, sa šljemovima da bi se pokazali sa svojom jačinom, onu vojsku divlju snagu Jugoslavije protiv studenata. Zatvorili su, mnogo su zatvorili, znam da je došao jedan vatrogasac, bio došao kod "Tri Šešira" i pored "Božura" bio došao tu. Tada ulica je bila u kockama nije bilo asfalta, kockice, bile su kockice i tu su došli oni i bacili studente sa vodom. Znam da su presjekli noževima celu cev koji je doveo vodu i da je voda otišla pored "Hotel Božura" tada se zvalo "Pokrajinsko Pozorište". Njihovi zahtjevi bili su, "Ustav Republike!"

Eremire Krasnići: Jel ste vi izašli u tim protestima ili... ?

Met Šalja: Ja sam, vidite ja sam bio pre mlad. Ja nisam ni znao da će da budu demonstracije, niti sam znao šta su demonstracije tada. Znam da sam video ostale koji su učestvovali u demonstracije, studente, njihove zahteve, njihovu ozbiljnost. Zatim od starijih studenata ja sam saznao i slušao kako su oni mene objasnili stvari i od tad ja znam šta su demonstracije, šta je neprijatelj, šta su nacionalna

pitanja, nepravda koja je učinjena našem narodu i tako redom, polako polako naučio sam tokom školovanja.

Eremire Krasnići: Da idemo ka događaju da obrađujem polako slučaj ubistva sada kad smo govorili o porodici na neki način [objasniti] dinamiku između dve porodice.

Met Šalja: Da mi smo imali vrlo tešku nesreću. '87.godine kada smo išli u planine u Crnoj Gori, odnosno u Gradini, od prilike dva sata daleko od Rožaje, velika visina. Naš cilj je bio da se deca hrane tri ljetnih meseca u planinu, u čistom vazduhu, dobrom vodom, zdravlje dece, krvna zrnca, čist vazduh poboljšava krvnu sliku i zato smo mi voleli da idemo u planine. Nama je ponuđena ova ponuda od strane braće od tetke iz Kruševca, mi smo se pomamili i otišli sa njima. Mada smo znali ko su oni, ali mama je insistirala i mi smo krenuli, jer mama je volela tu sestru mnogo i volela njenu decu, mada nisu bili da se vole. Zatim, mi smo zatvarali oči, prihvatili smo i pošli sa njima.

'87. godine, moj pokojni brat bio je u stan, spavao je sa bratom ubice. Jedno večer dok su spavali sa bratom ubice, on je mislio da je moj brat spavao i izašao iz stana polako. Brat je otišao za njim i rekao mu: "Gde ideš?" On na to: "Vrati se na stan jer nešto mi se pojavila u snu". On se vraća u stan, dok on nastavlja put i zakasni mnogo, vraća se negde kasno. Sutradan ujutro u štali gde su bila stoka nedostajao jedno tele, da nedostajao jedno naše tele i moj brat prijavio je slučaj u policiji. Putovao dva sata peške do Rožaje u policiji i prijavio da jedno tele nedostaje. Policija je završila svoj posao. I došli smo do '88.godine, vlasnik te planine rekao nama: "Ne dozvoljavam one u planini. Ja njih neću da dozvoljavam u moju planinu". Mi misleći da oni neće da dođu, oni su došli u istu planinu.

Oni nisu pitali ni nas ni vlasnika. Možda vlasnik se tako ponašao jer je dobio pare i od njih i od nas, i došli su u planinu. U planini imali smo jako hladne odnose. Oni počeli su da zabrane mojoj majci da uzima vodu u istoj česmi, u zajedničkoj česmi. Ja sam otišao u '88.godinu u planinu, na dan Bajrama zajedno sa trećom tetkom, ne sa njihovom majkom. Ona je bila u Kuli, u Žljebu planini. Išao sam sa tetkom i boravili dve noći, trećeg dana krenuli sa tetkom da idemo u dolini, išli smo u Rožaje, pa iz Rožaja da idemo u Peć u selo. Ujutro tetka je bila kod njih, kada se vratila, vratila se plakajući. Tetka je došla sa mnom i sa jednim prijateljem, prijatelj je bio baš brat žene mog pokojnog brata.

Tetka došla sa mnom, kada smo stigli u Rožaje, tetka mi kaže: "Vrati se ti u planinu". Ja pitao: "Zašto, kako da ostavim ja tebe? Mi smo krenuli na selo, idemo dole za Peć". "Ne!" I reče: "Vrati se ti jer meni je rekao," ubica je rekao, "dok sunce zalazi ja ću da ubijem jednog ili oboje". Ja sam se iznenadio i rekao sam: "Tetka što mi nisi rekla dok smo bili gore u planinu?" I na to ja se povukao. Ostavio sam tetku u Rožaje i vratio sam se u planine zajedno sa prijateljem od pokojnog brata. Kada sam se vratio u planine, kada sam stigao gore, ja sam zatekao brata ubijenog, kako ga ubio u prisustvu moje majke. I njegov bratanac pozadi njenih leđa, pomodrelo grlo kako ga uhvatio, dok je moja mama pokušala da ih odvaja, dohvatio njenog brata. On prvo vezao ruke pa posle izvadio pištolj jednom metkom pucao pravo na srce. On je pao nad krilima moje majke, majka jedva se povukla od njegovog tela. Kada sam ja stigao tamo majka je bila pored njegove glave, stekao sam majku nad njegovom glavom. I policija je stigla i nisu mi dozvolili da uzmem leš.

26. jula, '88.godine ubijen je negde oko jedanaest časova u četvrtak. Celog dana je ostao tu. U več stigla policija, cele noći ostalo leš tu, ponovo u sredu 27. jula ostalo je tu sve do dva sata, u dva sata došla je policija. Što znači, leš je počelo da raspada. 27. jula mi smo krenuli sa lešom, samo ja i majka, ja, majka i brat moje jetrve i došli smo za Rožaje. Zaustavila nas je policija, oni su nas prepoznali, išli smo opasnim putevima i danas mi čudo dođe kojim putem smo mogli da izađemo sa mojim kolima, tamo ni magarac ne bi moglo da izađe, ni kombijem. Došli smo u Rožaje, zakasnili smo u policiji dok su pripremili zapisnik za putovanje, zatim njihova policija je išla pored nas, dovela nas, celo vreme putem su nas pratili. U sedam časova, 27. jula stigli smo u Peć sa policijskim kolima. Naredili su nam policija da odvedemo u bolnici odnosno u kapeli. Kada smo povelili leš u bolnici sa prijateljem, ja sa prijateljem našim rukama njega smo spustili nad betonom, bez ikakvih uslova a velike temperature, sutradan su došli da izvrše obdukciju.

Tada već je došlo do jedanaest časova, 28. prijepodne dok su izvršili obdukciju. Pola dvanest, pošli smo, prenesili smo leš u selo sa preteranim smradom. Kada sam odnio leš u kuću, sve žene su izašle iz kuće, prema našim zakonima, od smrada rasturenog leša. Uzeo sam u mojim rukama zajedno sa mojim rođacima i ubacili smo ga u kombi, kombijem smo ga odvezli da ga sahranimo. Malo pre sahrane stigao je moj brat iz Nemačke, jadnik stigao jednim taksijem tada kad smo stavili leš na kamen dženaze, kada je on izašao iz kola vratio se još jednom taksista i doneo mu sako. Njen sako je bio pun novaca, ali on se toliko uzbunio od sekiracije. Vratio se i on se približio redom da klanja dženazu i da obavlja sahranu. Od tada do današnjeg dana naša porodica nije videla dobre dane. Jadna majka je mnogo patila.

Eremire Krasnići: Koliko je bio star vaš brat?

Met Šalja: On je bio 25 godine, a ubica 35. Treća godina pravnog fakulteta, primeran student jako dobar, voleo život, bio je mnogo srdačan. On nije verovao da mu se može desiti i ovo od onog pseta. Otišao je da napravi motiv ubistva. Naterao bratanca u prvoj godini gimnazije u Peći, u planinu da ide i da bije mog bratanca od pet godine, sina od starijeg brata koji je bio u Nemačkoj od pet ili šest godine tako nešto. I on kada je video da bije deteta od šest godine mladić od 16-17 godine, on vikao: "Ne, ne, nemoj!" Vikao je više puta dok je stigao i oduzimao mu je prut, i njega udario tri-četiri puta sa prutem kojim je istukao deteta od pet-šest godina, i tu mu daje još tri-četiri pruta po telu njihovom sinu.

On je išao plakajući i on dođe i svađa se sa njim, sa ovim rečima: "Izlazi ovamo!" U prisustvu majke on puca na njega, u prisustvu majke, a to ne mogu ni da zamislim. Ali on od straha da ćemo se mi osvetiti, jer je on bio tukao i našeg kućnog prijatelja i kućnog prijatelja on je bio tukao nakon krađe i sad se on plašio pošto smo sa prijateljom bili zajedno da nećemo izvršiti neko ubistvo, neku osvetu. Nismo imali kako da se osvetimo za jedno đubre ili za ubistvo. Na primer prijatelj, mi uvek smo insistirali od prijatelja da on bude strpljiv radi nas, jer mi smo svoji, mi smo braća od tetke. Oni su tako postupili na ovaj način samo od straha i učinili ubistvo.

[Sa video -intervjua skinut je jedan deo sa zahtevom porodice]

Eremire Krasnići: Jeste ih prijavili za zatvor, da li je optužen ovaj slučaj?

Met Šalja: Ne mi njih nismo optužili. Otišli smo samo kao svedoci da kažemo kako je tekao događaj, oni.... On je dobio olakšice, njega su gradirali, jer njega su pustili nakon 16 meseci.

Eremire Krasnići: Kako objasniti ovo?

Met Šalja: Vidite, ja mogu to da objašnjavam ovako da u Crnoj Gori – Bjelo Polje, kako da se odpusti čovek za ubistvo? Na primer ubija, ubija čoveka i puste ga nakon 16 meseci ovo nema nikakvo objašnjenje. Zatim, oni [država] su veoma razočarani na nas, mnogo ljuti na nas zašto smo mi praštali krv, i oni su dostajali dokaze tamo da bi sebi stvarali olakšice: “Nama su praštali krv, vi nemate potrebe da nas kažnjavate”, i tako je bilo on se oslobodio iz zatvora.

Eremire Krasnići: Posle koliko vremena vi ste praštali krv, jel odmah?

Met Šalja: Ne, nismo. 17. marta 2000.godine, ne u ‘90-te praštali smo krv. Izvini promašio sam datum, ‘88.godine on je ubijen, 17. marta ‘90.godine praštali smo krv. I tada se on oslobodio od zatvora.

Eremire Krasnići: Možete nam reći kako ste se pomirili, prosto vi ste opraštali, vi ste se pomirili ili je bilo posredovanje?

Met Šalja: Vidite, vidite, ovo je... ova krv je praštan za Kosovo. Nismo mi njima praštali krv, mi nemamo pravo da praštamo ničija krv. Zatim, prilikom dolaska profesora Antona Čette, dolaska Marka Krasnićija, Azem Škreljija i dolaska kosovske omladine, Hava Šalja, Etem Čeku, Adem Grabovci mogu da se setim više njih, pokojni Bajram Keljmendi i mnogo i mnogo njih su bili došli, omladina Riza Krasnići, Sali Cacaj i mnogo i mnogo su došli da traže da se poštuje ovaj istorijski momenat Kosova, treba da se praštaju svađe, krv za Kosovo a ne ubicama, nikako za ubicu. I da te krađu i da ti izmlate kućnog prijatelja i da te ubijaju ovo je već mnogo, jako teško. Zatim, ja u to vreme...

Na primer ubili se kosovski mladci Fatmir Uka, ubio se u Nabrđanu Gani Dani, ubio se Čamilj Morina u Lodži, ubila se kosovska omladina u demonstracijama, sa svih strana su se ubijali. I sada ja sam zavidio da budem mrtav kao što je bio Fatmir Uka. Kakva veličanstvena sahrana, hiljadu i hiljadu ljudi su bili u toj veličanstvenoj sahrani i padalo krv za Kosovu, sa dva prsta su tražili demokratiju, ‘90 i ‘91.godine.

I tako da profesor Anton Četta i kosovska omladina naročito Hava Šalja i Nurije Zeka, da ne zaboravim i ja se izvinjavam ako budem zaboravio nekog, kada su oni rekli: “Ko nije praštao krv u ovo doba, za Kosovo je jedan nož nad leđima”. To je bio jedan poziv, jedan apel da ne bude više ubijanja između braće i da ne budemo Miloševićevi vojnici, nego da budemo kosovski ljudi. Ujedinjeni da ne idemo nabirući krila ili leđa jedan prema drugome u slučaju eventualnog rata, da budemo zajedno da budemo otporni, da budemo otporni i da izlazimo ka rata ujedinjeni, bez ikakve svađe, ubijanja, krvne osvete, bićemo jači. Na primer, praštali su, sestra je praštala krv brata jedinca, u maju kod Verrat e Llukës gde su učestvovali, ako ne grešim, pogotovo pola miliona ljudi.

Eremire Krasnići: Jel ste vi bili tamo?

Met Šalja: Bio sam celog dana i plakao sam kada sam video koliko krvi se prašta tog dana.

Eremire Krasnići: Možete detaljnije da nam opišite taj dan kada su došli ljudi da vas pomire? Ko je došao, kako su predstavili slučaj?

Met Šalja: Oću, oću. Došli svi ovi koji sam spomenuo i mnogi i mnogi drugi kojima se ne sećam [imena]. Došli su i rekli su sinovima: “Dužni ste za Kosovo”, meni, mom starijem bratu, mlađem bratu. I ja sam insistirao da i mi praštamo za Kosovo da praštamo krv. To je rekao Anton Četta, on koristio ubedljivih primeraka, rekao: “Rame Binaku” ili Alji Binaku ako ne pogrešim, rekao: “iz Dašinovca, Maljsiji, su ubili dva sina, ušao i klanjao dženzu između dva sina i nakon toga ubicu zvao je i rekao mu uzmi ih na tvoje ruke i spusti ih u zemlju. Ako su bili nevini i ti si ih ubio onda ih držiš na tvoju savest na ovom i drugom svetu”, i kaže: “Ako su oni učinili tebi nešto, nek ostaje njima u savest. Ako si ti njih ubio bez ičega, da ih nosiš na tvoju savest na ovom i drugom svetom”. I zatim prašta krv za dva sina. Tako reći, oni su uzeli ovakve primere koje su bile tužne i jako ubedljive.

Uglavnom za Kosovo je bilo potrebno pomirenje jer tada osetilo se miris rata. Znalo se, kada su bili u stanju da ratuju sa Hrvatima i Bošnjacima koje samo vera odvajala i braća su. I kad god su se ljubili i bijali oni, znali smo da će nas naći najgore, to će nam se desiti, rat će stići, mada nepripremljeno nas je snašlo.

Eremire Krasnići: Jel su poslali vest onima? Ovi ljudi koji su pomirili, da li su javili brata od tetke da ste im praštali krv?

Met Šalja: Otišli su oni tamo, i oni su tražili da neko od nas ide sa njima. Mi smo dali ovlašćenje jednom šurjaku od starijeg brata. Ovlaštili smo ga da ide sa njima jer mi nismo otišli tamo. Ovo nije... njima nećemo oprostiti nikad, jer je nepotrebno i ni na kraju pameti. Nije imao nikakav razlog, mi smo se iznenadili, mi smo se čudili kako se može ubiti? Da te pokrade, da ti izmlati prijatelja i da ti bude malog unuka. I on sada odgovorio sa dva tri prutića koje je imao onaj gimnazijalac u ruke, i da te ubije, ovo niko nije očekivao. Oni samo liče na čoveka inače unutra su životinje i to divlje životinje.

Eremire Krasnići: Privatno vi ste mi pričali kako ste našli ljude za pomirenje u svojoj kući, da li bi mogli da opišete tadašnju atmosferu?

Met Šalja: Nedelju prije, nedelju prije praštanja krvi, bila je subota, došao sam iz grada našao sam u kući poznatog, plemenitog, profesora Antona Čettu zajedno sa Riza Krasnićijem, Hava i Nurije Zeka. Da, ja toga dana kao predosjećaj kupio sam knjigu Antona Čette koji je izašao iz štampe tih dana, “Priče i pripovetke iz Drenice”. Kada sam ušao u *odi* [sobi], susreo sam se sa profesorom Anton Četta. Ostavio sam knjigu sa strane i pozdravio sam se sa njim. Tokom razgovora, kada smo razgovarali sa profesorom Anton Četta, Riza je otvorio knjigu koja je bila pokrivena, kada je otvorio knjigu video da je knjiga Antona Čette, on je pokazao njemu i rekao: “Evo profesore, intelektualac koji dolazi iz grada šta donese”, mada nisam znao da će toga dana dolaziti, ovo je bilo slučajnost. Ova je ta knjiga {pokaže je na kameru}, ova se spasila jer meni je izgorela biblioteka tokom rata gde su bile oko tri hiljade knjiga i razne novine, i on je potpisao.

Eremire Krasnići: Da li bih hteli pročitati?

Met Šalja: Da, kaže: “Met Šalji sa najvećim poštovanjem, puno uspeha na radu, srdačno Anton Čette”. Sa dva slova “T” na prezime. Dakle, u Trsteniku 10. marta 1990.godine. Sedam dana posle ovog dana praštali smo krv. Tako reči, oko 17. marta 1990.godine praštali smo krv.

Eremire Krasnići: Znači u početku oni vama predlažu, zatim došli su posle jedne nedelje da uzimaju vašu konačnu reč?

Met Šalja: Oni su nam predlagali, ja sam mnogo radio sa mojom braćom, mojom porodicom uveče, i u mnogim drugim večerima. Zatim ja sam bio, u tim godinama ja sam bio direktor škole, u seoskoj školi u Trstenik. Neprestano dolazila Hava i Nurija u školi, došle su da nas pripremaju. Poseban doprinos dala je Hava Šalja sa Nurijom i mnogo njih...

Eremire Krasnići: Šta su vam rekli, šta su radili ljudi pomirenja, čime su vas dovodili da praštate? Zašto je vama bilo teško, da li bi mogli da nam objasnite malo ovaj deo?

Met Šalja: Dali su argumenti da kosovska omladina je preuzela ovu inicijativu da bi bili ujedinjeni, da ne budemo zavađeni, da nas ne nađe neprijatelj zavađenim pa da ne bude posle toga unutrašnji rat. Neprijatelj, da nisu se pomirili slučajevi ubistva, svađe, krvne osvete, da nisu bila pomirenja ‘90-tih godina, ‘90-tih, ‘91 i ‘89.godine sigurno bi bilo unutrašnji rat, i neprijatelj bi nas našao slabim i ne bi mogli da ratujemo sa neprijateljom. I tako sa ovakvim stvarima, ovakvim uređivanjem treba praštati za Kosovo, pomirenje, pomirenje krvne osvete je potrebno u Kosovo.

Bili su ljuti što Srbija je ubijala mladiće u demonstracijama zato što su digli dva prsta za slobodu, ravnopravnost, demokraciju, što znači očigledno imali su bol, našu bol. Oni su bili ništarije [ubice], da ih ubiješ neko treba da ide u zatvor, jedan brat je bio iskopan, a drugi da ide u zatvor, porodica bila velika, imalo je potrebe za školovanje, mnogo devojaka u kući i to bi bilo veliki propusnost i to novi propast. Videli smo, kao na primer, sina od pokojnog brata, kćerku od pokojnog brata, oni su imali potrebu da raste, da se školuju, za staranje i podršku. Znali smo da ako nam se dešava neko ubistvo, neka krvna osveta, da ubijemo nekog od njih dolaze nove zlu sreće, porodica ostaje na lošem stanju, školovanje i sve redom. Tako da morali smo da razmišljamo i ostanemo kao žrtva pored tađbine i porodice i da izlazimo nekako u površini sa jednom dozom poštovanja opraštanjem krvi brata.

Eremire Krasnići: Vi nikad niste razmišljali da se osvetite jer da?

Met Šalja: Da vam pravo kažem ovo je u mene ostavio duboke posledice. Godinu i po ja sam razmišljao da se osvetim. To je u meni ostavio posledice zato što je jedan sasvim drugi svet, kada si umjetnik i baviš se muzikom, kada voliš na primer decu, školu i tvoj predmet sa pjesmom, umetnosti, muzikom, kad voliš... i znaš šta je klavir, šta je violina, šta su muzički instrumenti, šta je orkestar, simfonija, sonate, koncerti uvertura. Kada razmišljaš da slušaš ozbiljnu muziku sa narodnom muzikom, kad razmišljaš za umetnost, pa da se vratiš 180 stepeni u suprotnoj strani ona ti ostavlja posledice i ideš sasvim u drugoj strani. Ovo je jedan život puno tuge i život u strahu, puno patnje i puno nesreća, kada gledaš decu u kuću siroče onda nisi u stanju ni tvog deteta da uzimaš u krilo.

Vidite, na primer dolazi brat iz Nemačke i njemu mu kaže devojčica: “Čika Šabane, zašto nisi doveo i mog oca iz Nemačke, mogao si ga kriti od policajaca u kolima pozadi tvog sedišta?” Ovi su trenuci koji

ti ostavljaju posljedice, to su teški trenuci, ovo je mnogo teška situacija, složena, tužna da ti se ubije brat od tečaka kada su vam majke sestre. Bez razloga, bez razloga, ne bi mogao ni da razmišlam da ja ubijem njih ili moj brat nije očekivao ovo, ni mi nismo očekivali, jer ja ne bi ostavio brata tu, ne bi smo išli u planine uopšte. Ja bi prodao onu džavolu stoku sad za onda, kako smo sada prodali, kako sada možemo preživeti bez stoke, ali išlo je tako slepo i...

Eremire Krasnići: Tako reči i vi ste se oslobodili lično i porodica kada ste praštali krv za Kosovo?

Met Šalja: Pa jeste, to je neka olakšica, jer sada ne razmišljaš više da... ti si dao *besu* [časnu reč] kosovskoj omladini, ti si opraštao za Kosovo i sada ti si se rasteretio od onog tovara da treba da se osvetiš, ovo je jedna olakšica.

Zatim, pravo da vam kažem na neki način svaka porodica koja je dala svoj doprinos na pomirenju krvnih osveta u Kosovo, za to je opraštala krv, svađu. Mi smo razočarani. Znae zašto? Idemo na groblje kosovskih martira punim poštovanjem, a ko ide na groblje mom bratu osim mene i uže porodice? Niko ga ne zna, niko ga ne pozna, ko zna za taj doprinos. Na neki način ovo je jedan doprinos i nije izašao u površini ta krv.

Drugi Deo

[Govornik nastavi svoju priču sa prvoga dela]

Ta krv koji smo praštali za Kosovo, tako reči ostali smo nekako... mi zavidimo kada idemo na groblje martira koji je pao za Kosovo. Ja razmišljam, da je pao moj brat u rat od srba, ali ubio se od brata kao da ga ujeo pas, kao da ga ujeo pas. Tako reči, ujeo ga pas i mi smo ga sahranili, pas ga ujeo, faktički pas ga ujeo. Mi ne tražimo da nas proglašemo herojima, ali treba da imamo neki tretman, recimo ne samo za mog brata nego za sve ljude u Kosovo, one ljude koji su doživjeli ovo gorko iskustvo.

Eremire Krasnići: Vi ste rekli da ste bili kod Verrat e Llukës, posle pomirenja jeste li počeli da idete opet u tim skupovima gde su se ljudi pomirili, jeste li imali potrebu da vidite druge ljude kako praštaju?

Met Šalja: Da, pravo da vam kažem bilo je neka satisfakcija, na primer da odmaraš, da ti odmara duša i da ti se leči duša. Kada smo učestvovali ja i moj mlađi brat, jer moj stariji brat je bio u Nemačkoj, kada smo učestvovali kod Verrat e Llukës, kada su praštali krv, kada su pružili ruke i kada su pustili u slobodu golube mira da slobodno lete, tu je bilo jedno, tako reči očekivano, očekivalo se jedno jedinstvo, jedna zajednička moć za celu naciju. Očekivalo se veliki udarac protiv neprijatelja, a mi smo se razočarali sa ovim što se događalo posle rata.

Ja sam mislio, kada sam otišao da uzmem porodicu iz Albaniju da ih dovedem u Kosovo, ja sam mislio da ćemo ostaviti otvorena vrata, ima da se ljubimo jedan sa drugim, nema da se plašimo da okrenemo leđa jednom prema drugom, mislio sam da neće nikome ništa dotaknuti, da krade neko nekome, da ostavljamo otvorena vrata. Zatim, pošteni i lud bili su mnogo blizu, mnogo blizu. Ja sam totalno lud,

pošten, imaju između tanak papir od cigarete, poštenog i ludaka, toliko je velika razlika. Razmišljajući da smo oslobođeni ne moramo da zatvorimo vrata, imamo da se ljubimo, imamo da se obradujemo jedan za drugog za uspehe, a ne da ne voli brat brata da vidi sa očima. Uzimam kao primer brat brata, ali komšije sa komšijom, onaj drugi i onaj drugi, ima jedna mržnja, jedna ljubomora, jedna, jedna nevera, neka preterana glad.

Ja kada sam došao i doveo porodicu kod kuće, kuću izgorenu a ja sam kafu ispekao u dvorište i rekao sam: “Ja sam najveći bogataš, jel nema srba ovde?” Došli su i neki iz Albanije sa nama ovde, počeli da plaču i da kažu: “Kako su vam izgorili kuću?” Rekao sam: “Nemojte plakati! Hvala Bogu što miriše na garište i ne miriše na srba po ognjištima ove zemlje. Ovo garište je dobro, ovo je berićet”. I stvarno žar je berićetan. Hvala Bogu! Vidimo, radi se, napredak, izgradnja novih kuća i dobro što su nam izgoreli i miševе po tavanima. Mislio sam da ćemo se opametiti, ali jedan deo se opametio i jedan deo ne, žao mi je za neke.

Eremire Krasnići: Kakav je bio rat za vas, gde ste išli, kako je otpočelo?

Met Šalja: Rat, rat je bio ‘98.godine kada smo bili kući, ‘99.godine bili smo kući do 6. maja, u selo Trstenik i imali smo izbeglice od svih strana. Ja sam spavao u bašti sa šljivama, u mojoj spavačoj sobi sa mojom suprugom su spavali žene i devojke, 54 njih imali smo u kući. Zatim, noću su došla vojska, došli su u *odi* gde su bili muškarci.

Eremire Krasnići: OVK mislite?

Met Šalja: Da, OVK, OVK. Dolazili su u tim zonama, našli su nas dobro pripremljeni, imali smo devet tona brašna u mojoj kući, svim ljudima sam dao, ko god je došao ja sam poklonio. Imali smo dosta mleka, klali smo meso, noću se dežuralo, kad god smo se plašili, ponekad smo se ohrabрили a ponekad bili smo u groznice za život. Moj stariji brat otišao sa dvojicom iz Nemačke u Albaniji sastao se tamo sa Fljamurom i dosta dobro, on mu je rekao: “Bolje da ostavite novac u štab nego da idete tamo u jugu Tropoje”. On je krenuo, otišao, jer su otišli 17 mladića odavde, moj mlađi brat i 17 mladića sa mog sela otišli su da uzimaju oružje. Sad on je otišao sa 30 hiljada maraka, sa 28 hiljade maraka koja su prikupljena od naših seljaka koji rade u tuđini, otišli i kupili oružje u Tropoju, Hodžaj, Bajram Curr, i zajedno su pripremili za... moj brat se zove Šaban Šalja zajedno sa Seljim Krasnićijem iz Trstenika i Mahir Šalja sa Trstenika. Za malo da ih neko ubije, da im oduzima novac u južnoj Albaniji. Otišli su ovi 17 mladića, uzimali su oružje, imamo... došli su i spasili su se i doveli su ih u Trstenik, pa posle mi smo ih po delili po kuće teška oružja, gulinova, i ne samo onako obična oružja.

Eremire Krasnići: Vi ste se pripremili za rat?

Met Šalja: Mi smo se pripremili da ratujemo. 6. maj ujutro došao je jedan učenik iz sela Ljutoglave pored vratima moje kuće: “Nastavniće, dohvataj brdo jer dolaze iz Doline Barana”. Uzeo sam pušku, jedna puška M48, izašao sam u brdo. Na sreću čim sam izašao, pre nego da dohvatim brdo, vidim oni su bili pored mene, jer kada bi oni izašli pre mene, mene bi me ubili nad brdom, ali ja sam tu zgrabio i izašao. I primetio sam da oni sa pucnjavom isprobali su teren dok su se približavali. Onda sam i ja počeo da pucam, došao mi brat Aljija, moj sestrić Mahir Šalja je dosao, jedan rođak Čerim Šalja,

Brahim Šalja, pa došao je i jedan Sinan iz Potrča, jedan Ramiz Keljmendi iz Potrča bili su došli dosta njih, kada smo se sastali mi smo napravili jedan otpor celog dana tu. Tu smo mi napravili otpor tako da bi dali vreme porodicama da se privuku. I oni su se plašili da dolaze zbog toga što su čuli oružje, inače nije bilo ništa od nas samo da pravimo malu galamu da bi plašili mečku sa rešetom, kako bi dali porodici vreme da se privuče i za sreću porodice povukle se.

Eremire Krasnići: Gde ste izašli, u planinu, u šumu? Da li imate neku planinu blizu ili kako?

Met Šalja: Ima neko brdo blizu kuće, jedna šuma blizu kuće na jugu naših porodica. Zatim sam došao sa sestrićem, sa bratom, pronašli smo stoku koja bila izašla samo jedan bik ostao unutra zatvoren pa i njemu sam otvarao vrata i mi smo se pozdravili sa kućom. Imali smo kuću bez ploče, puno knjiga, novina i tako dalje. Jedno dva kilometara na gore video se dim, i to tri dana smo gledali. Mi smo se povukli i otišli da tražimo porodice. Stanovnici su izašli preko Drine, [naša] vojska je rekla: "Povućemo se u planine, ne smemo ovde da se suprotstavimo da ne rizikujemo porodice". Znam da sam ja rekao: "Ne mogu da dođem", jer moja porodica su bila bez odeće i obuće, nismo imali vozila svi su imali traktore, kamione. Ja sam tražio moju porodicu i našao sam ih. Mojim noćima ja sam otvorio rupu da krijem pušku u zemlju, umotao sam je u najlon kesu pa i sa papirom misleći da ću je pronaći jednog dana. Ja sam otišao kod porodice 6. maja u veče, bilo je kiše, loše vreme, noć mračan. Spavali smo i to veče, sutradan su nas okružili, uhvatili su nas kao ratni robijaši celu porodicu.

Eremire Krasnići: U Trstenik?

Met Šalja: Ne, u Staradranu, u livadama Staradrana i Kašice. I majku staru sam nosio u leđima, jedanaestoro dece su bili, jedanaestoro dece, mama stara dvanest, tri žene 15, dva dečaka jedinca. Taj je moj sin jedinac {pokaže na njega u sobi} i od bratanca jedinac i ćerka jedinica od pokojnog brata. Postali smo robijaši, okružili su livadu i rekli su: "Ko ima oružje neka ih predaje!" Počeli su neki da bacaju britve rekli su: "Ne", rekli su: "ostavite to za sebe". Tu su nas ostavili celi dan pored škole u selo Staradran, ceo dan i celu noć. 8. maja, bila je subota kada su počeli da biju ljude koliko su mogli, zatim su i ubijali ljude.

Eremire Krasnići: Tu usred livade?

Met Šalja: Da, počela je kolona u pravcu Zalčija prema Klini u pravcu Albanije. Kada smo otišli u Zalču mene su me naredili da izlazim, moja porodica, jer je nas uzeo jedan iz Raušića u kamionu, neću nikad zaboraviti Muharem Aljušija. Pozdravljam ga i zahvalim ga mnogo! Nikad se ne zaboravlja to, kada nas je uzeo, 15 članova porodice bili smo. Mene policija me je izvadila kod pilane, mi smo silazili kada su oni krenuli, ja sam se obradio što su oni otišli [porodica]. Oni su govorili kako će nas ubiti sa rukama vezanim pozadi leđa. Proleteo jedan avion bez pilota nad nas, ja sam slušao kako su reagirali i šta su rekli: "Sada ne možemo da pucamo, oni sigurno snimaju", tako su oni govorili.

Znam da su rekli jednom od porodice Kabaši-Đurakovac, zvao se Redža Kabaši, znam da su njemu rekli: "Redžo uzmi porodicu Kabaši i idi odavde" a on je uzeo i mene jer ja sam njemu dao brašno tri dana unapred. Rekao mi: "Daj mi još jedan đak?" Ja sam rekao: "Ako budeš potrošio ovo do tada mi se oslobađamo jer mora da se predaje Milošević", on nije mogao da potroši taj đak. U znak poštovanja...

njemu su, komandant policije Đurakovaca mu je zgazio kolima kćerku i na znak toga... on je njemu oprostio. A sada, na znak poštovanja [policajac] koji je zgazio kćerku kolima je rekao: "Redžo uzmi porodicu Kabaši i idi odavde, kreni za Albaniju", on uzeo i mene i spasio me Bog.

Posle, ja nisam mogao da se približim porodici jer smo spavali jednu noć tamo u Gremnik ili Voljijaku. Zatim kolona seljaka Nabrdana, Trstenika, Ruhota, Ljutoglave, Staradrana i taj deo ostali su tamo u Gremniku cele noći. Sutradan molili su me da ja vozim jedan traktor od jedne žene kojoj su oduzeli muža tamo gde sam i ja bio u Zalće. Zatim, koja grehota svi oni su bili deportirani za Đurakovac i tamo su ih prebili i od tud su ih odveli za Srbiju. Odveli su ih za Srbiju i pobili su ih i rekli su im kada su zaustavili autobus pored škole, rekli su im učenicima od srednje škole: "Izlazite da bijete teroriste", i tu su ih pobili i učenike srednje škole putem za Srbiju. Mnogo su ih pobili i skroz su ih poništali.

Jedan Ramiz Beriša iz mog sela je bio tamo, nije živeo mnogo, pre pet godina je umro, bio mnogo maltretiran u Srbiji, pobili i poništali. Zatim ja sam stigao sa tim traktorom u Kuksu, stigao sam u mraku sa traktorom koji nije imao svetla. Moja najstarija ćerka je izašla sa mojim sinom, jedinim koga imam, izašla [da me dočeka]. Kada me je video moj sin, ja njega nisam ga video pa zamalo da ga zgazim, on se bacao na mene. Ja sam se sastao sa porodicom 9. maja, nedelja, 9. maja u veče, oko osam časova u veče. U pola devet mi smo se sastali u Kuksu, zatim od tud otišli smo za Puku i tako.

Eremire Krasnići: Koliko ste boravili tu?

Met Šalja: Tamo smo bili jedno 40 dana, 40 dana, kada se potpisao sporazum na junu u Kumanovo, kada se potpisao sporazum. Mi smo videli pakao sa očima. Da čekamo cele '98.godine celo vreme sa oružjem čekajući kao koza nož, čekajući neprijatelja sa tolikim arsenalom, nismo bili ravnopravni, bili smo praznim rukama i sa porodicama. Neke oružje su bile ali ta oružja ne izvrši nikakav posao i u toj dolini nismo imali ljude na tom delu da nas vode i da rukovode. Tu su ubijeni jedanaestoro ljudi sa našeg sela, ubijeni su u toj srpskoj bitki protiv nas. Zamisli, oni su bili zamočeni sa pet centimetara sa čelikom, imao je avion, helikopter, oružje koje hoćeš, municiju koju hoćeš. Na pragu pisalo SSR, što znači u ljušturu municije piše Ruska. Oni su imali hranu, radio veze, odeće i obuću zamotani na pet centimetara na čelik, ratno iskustvo, do sada tri ratna iskustva su imali. Imao je mercenare i rusa i svakojake. Sav naš porez koji su uzeli od mog oca i dede dali su za vojni arsenal, on je svega imao a nas su zatekli praznim rukama sa porodicama, kako da ratuješ sa porodicom?

Eremire Krasnići: Šta se desilo posle rata, šta ste našli, kuće jel su bile popaljene?

Met Šalja: Nama su popalili kuću i Boga mi ja sam se radovao što su nam popalili kuću. Napravili smo nove kuće, još novije, još bolje i sa velikom nadom da ćemo dobiti nezavisnost za kratko vreme. Nezavisnost je zakasnila mnogo sve do 2008.godine, ostalo zapadni deo Mitrovice mnogo loše kao teška rana za nas albance je ostalo. Zatim, nama nije bilo cilj za bogastvom, nego naš cilj je bio da imamo status države, da imamo ljude koje radu za državu jer meni ne treba ništa kuća bez države, ja kao da nemam tu kuću ako ona nema državu. Imao sam jednu autonomiju koju mi je izbacio Milosević kroz prozor i kada je hteo da me deportira za Albaniju, ubio me je, ispekao me, izgorio me, obeščastio

me je. Ja nisam imao ništa, ja sada oću imati državu. Kada ostavljaš državu detetu, ja sam ostavio njemu sve. Ova kuća bez države, nije moja.

Što znači, ništa nismo imali ranije, dobro je što je gorelo jer je bila jedna autonomija stvarno od '70-te do '80-te bilo jedan period kada smo mnogo prohodali u Kosovo, mnogo smo hodali tokom '71 i '81.godine, sa univerzitetom, sa zastavom, sa pravima, sa kulturom, u saradnji sa profesorima univerziteta Tirane koji su predavali u Prištini. Zatim sećam se, na primer, '80.godina kada je stigla pozorište "Baca i Đetajve" u Peć, posle kulturno-umjetnička društva, koncerti, pesme, igre. Podigla mi se svaka dlaka u glavi od velike čežnje i ljubavi da vidim one albanske trupe kako su igrali. Tako reći, u svakom pogledu nešto je išlo napred. Zatim, od '81.godine i nadalje počeli su da napravljaju neke zamke, tako da je počelo sve da se ruši, uhapsili su mnoge ljude.

Posle rata UNHCR i tako slične došli su sa raznim pomoćima, došli su neke organizacije koje su izgradile neke male kuće, kako bi mogli da stavimo glavu. Kako izgleda oni su došli samo da ispiru novac nisu došli baš da bi pružili pomoć. Zamisli, neke kuće koje smo izgradili iz te pomoći, doneli su neke cigle iz Grčke, svaka njihova cigla pusti vodu. Napravljene su tu i tamo, bila je takva situacija pod hitno samo da bi mogli spasavati živote. Doneli su neke kamp-kućice gvozdene, kako može se živjeti u kamp-kućice? Nekim polarnim grejanjem koja su bile slabe, za dva-tri dana su se pokvarile i ništa od toga! Morali smo da se povezujemo u struju sa nekim trionima, bilo je opasno, moglo da se popalimo usred zime. Tu zimu mi smo pošli u gvozdanim kamp-kućicama. Ali mi smo bili radosni za slobodu, za to što smo poterivali neprijatelja i mi smo se osjećali kao najveći bogataši. Kada sam doneo porodicu iz Albanije stavio sam džezvu u dvorište, u kravljim baglama i rekao sam: "Ja sam najveći bogataš u ovom svetu", bile su tuđe krave tu. Tamo sam stavio džezvu na plin, popio sam jednu kafu i rekao sam: "Oh Bože, ja sam najveći bogataš u ovom svetu".

Eremire Krasnići: Šta ste radili posle rata, kako ste obnovili vaš život?

Met Šalja: Posle rata, jedan moj drugar koji je imao porodicu kod mene za koju sam se ja brinuo, jedan Alji Asljani iz Peći ovde. On je bio počeo da radi u IOM [Međunarodna Organizacija za Migraciju] za vraćanje povratnika iz aerodroma rekao mi je: "Dođi da dovedeš povratnike iz aerodroma u Peć", i otišao sam sa jednim mercedes kombijem, tamo sam radio godinu i po. Tamo oko, oko 50 hiljada maraka sam dobio, podigao sam jedan kredit, kredit kao ratnik je bio omogućena sa tri- četiri drugara i tamo sam izgradio nekoliko kuće sa tim parama. Ja sam izvršio repatriiranje, ja sam ponosan sto sam učestvovao na repatriiranje, jer kombijem doneo sam povratnike, doneo sam porodice od aerodroma u svoje kuće. Ali kada sam ih doveo u kućama, koja grehota, naišli su u popaljene kuće, u koprive samo dva drveta koja su bila izgoreno, onda samo su one ostale. Ali tada sam rekao: "Hvala Bogu što se vraćaju i radujem što se repatriiraju". De se ide napred, išlo se, učinjeno je nešto, ali tamo gde smo trebali da postizemo nismo, dobro smo, ali gde smo trebali nismo.

Eremire Krasnići: Da li imate nešto dodati?

Met Šalja: Boga mi devojkio nemam šta da dodajem. Rekao sam, Bože dovedi albance pri svesti, da budu zajedno, da se školuju i da izbegavaju stranputice. Želim da ovo Kosovo ima školu kao školu, prosvjetni radnici da obavljaju svoj posao kako treba, porodica da obavljaju svoje posle kako treba,

omladina da nam bude kako treba, policija kao policija, sudstvo sudstvo, bolnica bolnica, država, država. Ako možemo da budemo neko inače ako ne uzimamo učenika u školu kao našeg deteta pa ga vaspitavati da ima čelična znanja, sa jačinom znanja, sa svakom jačinom koja treba državi, nama ne valja ništa ovaj život niti ćemo imati budućnost. Ako mi ne mislimo za omladinu, za školovanje, ne da uzmemo diplome kao prazan papir bez znanja, ne suv papire, bez znanja, ne da nemamo zakon, da nemamo sudstvo koja završi svoj posao, nema više sramote, tužilaštvo, onda samo da živimo u šumi sa medvedima i vukovima. Tako da bez sudstva bez tužilaštva, bez policije, bez države, bez ekonomije, bez škole, bez univerziteta kako treba, ja ne znam šta se desilo, samo što nisu počeli u selima da otvaraju univerzitet i fakultet. Prazne papire bez znanja, samo kad počnu uzimati u benzinskim pumpama diplome, da nisam preterivao...

Treći Deo

Met Šalja: Tamo sredinom maja '92.godine, bili su izbori za Predsednika, Ibrahima Rugove, ako nisam promašio na vreme. Datum izbora, u večer je organizovan jedan koktel, kod kuće Mustafe Haredinija u Lešan, on je meni brat od tetke i tu je bio i Ramadan Haradini, i njegov brat od strica Dem Beriša i Tahir Beriša sada pokojni. Tahir Beriša kada je izašao od tuda sa nama i Muharemom i sa Ramadanom bratom od tetke i sa Demom su se sastali [sa] policijom, pozdravili smo se sa bratom od tetke i sa njima i malo dalje sastali smo se sa policijom i tom prilikom na Tahira, policija je pustila bateriju da vide lice i na tome kažu: "Ruke u vis!" Tahir je bio jako brz na oružje, imao je oružje ispod pazuha, odmah izvadi pištolj i ubije jednog policajca na čelo, zatim drugog je ranio. Onaj drugi policajac ušao je u kanal na ulicu i Tahir uzeo je automatika od ovog policajca i gađa u pravcu policajca, u kanal on je mislio da ga ubio i on se približio da mu uzima automatika, zatim ranjeni policajac je njega ubio iz blizine Tahira. Tahir ostane tu ubijen. Sada policija sutradan i više dana uza stope tražili su brata od tetke, Mustafu tamo gde su imali banket u njegovu kuću i Ramadana.

Oni su znali da smo mi njima ujaci, tako da 10. jula, '92.godine, organizovali su jače policijske snage iz Peći i uzimali dve tenke i mnogobrojnih automobila koja su bila blindirana, došli i okružili nam kuću u jutro rano, u ranim jutarnjim časovima. Moja majka pokojna došla u spavaćoj sobi i kaže: "Metu," kaže: "sine majka, neko zove divlje", jako oštro. Znao sam: "Majko, policija," rekao joj: "samo uzmi žene i ulazite u veliku sobu naše kuće". Dok sam se obukao i govorim sa majkom i izlazim, kada sam izlazio u dvorište samo jedan pištolj smo imali u kuću. Kada sam izlazio, ja prvi izlazim u vratima, u glavna vrata sa rukama u vis, odmah su mi postavili lisice na rukama, mene i mom starijem bratu, mlađeg brata, slučajno bio je i zet kod nas u goste i njemu stavili lisice, stari stric. Bio je tu jedan majstor koji je radio kod nas i dva rođaka, išli su i uzeli njih u njihovom dvorištu i njih dva brata u liscama bez nekog odeća i doveli su njih i njihovog oca kod nas u dvorište.

Mene su me ranili, rekao sam im, kada sam ih video kako se ponašaju sa decom, kako su ih bacali stepenicama na dole, ja sam vikao: "Ponašajte se kao ljudi!" Kako sam ja tako rekao za ponašanje udarili mi automatskom oružjem po glavi, to me presekle, onaj deo šanzera, ono krilo u automatskom oružju, seko kao sa sekirom. Na tome ja sam izdržao, ja sam se držao mnogo ali za malo sam pao, radi porodice izvukao sam malo kiseonika i stiže mi na glavu i izdržao sam. Lice mi je bilo u krvi, krv po telu

ode mi do cipela. Nama su udarili usred dvorišta, pored porodice u to rano jutro, deca mnogo su drhtali, deca po dvorištu, porodica, žene, majka. Pozadi kuće pucali su oružjem jer jedan dečko je bežao, on je bio moj rođak, on se plašio zato što je on mislio da će da ga uzmu u vojsku. U to vreme su uzeli u vojsku, zbog toga on nije se zaustavio. Pustili su radio na srpskom jeziku, oh neke srpske pesme, u kolima beogradske tablice. Nama su probušili točkove, ja sam imao jedna kola, brat kola i traktor, sve su točkove bile probušene.

Eremire Krasnići: Šta su mislili da postižu sa ovim ponašanjem?

Met Šalja: Ne, ne, ništa to su učinili samo da bi napravili štetu. Ujedno su tražili oružje, one su ih tražili, otišli su da gledaju tamo u štali, tamo gde se hrane stoke, bik se uzdržao kada se on približio. Kada se približio policajac da gleda za oružje on više nije se uzdržao nego udario ga sa rogovima i ubacio ga je u đubre, i ovaj drugi policajac, on je htio da ga ubije, zatim se ovaj okrenuo i dohvatio ga je za oružje i rekao: “Imaju mnogo novina, ima da piše u novinama da smo ubili bika”.

Nas su uzeli i natrpali u kolima nakon čas i po kontrole. Oh kada su nas strpali u kola, koje vređanje, maltretiranje, cielim putem udarali su i rekli: “Polovina od vas muškaraca, vi ste sinovi Rankovića, Ranković je imao vaše albanske majke“. Ah more Bože! Priveli su nas u policiju, maltretirali su nas, istukli nas i to kako...

Eremire Krasnići: Da nije bila sumnja da vi ste bili obuhvaćeni na tom slučaju?

Met Šalja: Moj stariji brat je ličio na onom Mustaf Haredinija, njega su mnogo maltretirali i potukli, i mlađeg brata isto, dva rođaka, zeta (glas uzvika). Odveli su nas tamo i oko sedam sati stigli smo u Peć, do četiri sata ostali smo tu, uz velikih maltretiranja i tražili su od nas deklaracije. Zamisli, sa rukama u zid udarili su nas nogama po stomaku, zatim pendrekom, sa kacigama su nas udarali po glavu. Stariji brat od tada do današnjeg dana ima posledice, njemu uvek zuji glava od kacige, gvozdene kacige. Plus mlađi brat operirao se u Nemačkoj, njemu su otklonili jedno jajce, testis, njega su operisali i to su skinuli. Stariji brat takođe do današnjeg dana oseća posledice, tog dana su nas otpustili. Neprijatelj je u stanju da te drži sedam-osam časa i da te poništi, ali bolje sedam-osam godina u zatvor da te drže samo da se ponašaju fino sa zatvorenicima kao što treba tretirati zatvorenika, nego sedam-osam časova da te maltretiraju i da te ponište.

Eremire Krasnići: Šta ste radili '90-tih godina?

Met Šalja: '90-tim godinama ja sam bio direktor škole u Trstenik, bio sam direktor škole, i tada su me tražili i bio sam više puta maltretiran i različito: “Zašto ti ne priznaš školski program Srbije?” Nekoliko puta su došli pa su me uzeli u školu: “Zašto u svjedočanstvo upotrebljavaš pečat Kosovo Republika? Dok smo mi ovde, ti Kosovo Republika si napisao na albanskom, zašto nisi napisao na Srpskom?” Priveli su me, znam da jednom su me držali jedan dan i jednu noć, posle su me uzeli još jednom, zatvorili me jedan dan i jednu noć za oružje. I tada su me maltretirali, toliko da kada sam ušao u policiju ja sam ušao u mojim cipelama, a kada sam izašao ja sam izašao sa cipelama u ruci jer moje noge nisu mogle u mojim cipelama, bile su jako otečene (smije se), ruke kao kilo hleba, ne daj Bože

kako je grozno bilo! Mi smo bili navikli da se pohvalimo i da kažemo: “Eto mene izmlate policija”. Bilo bi dobro da smo bili uzeli oružje mi još ranije, da nas ne izmlate policija ali šta da radimo sad?!

Eremire Krasnići: Dakle vi ste imali veći pritisak činjenicom da ste vi bili direktor albanske škole?

Met Šalja: Da, da, ja sam osetio taj pritisak... oni dugo vreme su me držali pod pritiskom (uzdahne). Barem sećam se ‘98 u maju ili junu ne znam tačno, srpska policija našao dvojicu sa mog sela, zatvorio ih je i rekao im: “Ja ću vas oslobađati ako vi dovedite Metu”, mene i još jednog drugog sa sela i znam do smo bili otišli. Mi smo raspravljali i rekli su: “Mi znamo da ti voliš dobrobit tvog naroda i želimo da ti što pre prikupi oružja da ih spasavaš, da ne otpočne ratna ofanziva u Klini i da ide do Rugovske klisure. Ti si taj koji možeš da spasavaš, da prikupiš svako oružje”. Ja sam tu postao tvrdoglav i rekao sam: “Nema oružje!” Tvrđoglavo. Dali su mi rok od jedne nedelje. Nakon jedne nedelje otišao sam opet i rekao sa im: “Nemamo oružje!” Ja sam ponosan zato što nismo im dali ni jedan metak, ni jednu pušku, nijedno oružje. Znam da smo imali dosta pritiska, imali smo ali hvala Bogu prošlo.

Eremire Krasnići: Jesu li povećali pritisak kada ste vi uzeli i srednju školu na vašem objektu?

Met Šalja: Da, znam da... da, da oni su mi rekli: “Odakle ti tebi pravo da otvoriš školu?” Ja sam rekao: “Ja niti otvaram školu niti zatvaram školu, škola je narodna”. I dodao sam: “Tamo gde se otvara jedna škola zatvara se jedan zatvor. Kao što se vidi, vi volite da Kosovo pretvarate u zatvor i da zatvarate škole”. Mnogo smo patili, velika patnja je bila, ja znam da sam prvi ušao u školu kada su počeli sa trovanje, i bolje da se ja trujem nego učenici, od razreda do razreda ja sam ušao prvi da kontrolišem učionice da ne bi se otrovali učenici.

Eremire Krasnići: Jel bilo takvih slučajeva u vašoj školi?

Met Šalja: Ne, za sreću kod nas u našoj školi nije se desilo ali smo se plašili. U školama gde se učilo na dva jezika, gde je bilo srba i albanaca, srbi su tražili da idu njihovi đaci prepodne u školu, jedini cilj oni su imali ono [trovanje]. Srbi završe sa časovima, ostavljaju otrov i kada ulaze naši đaci onda njih da truju. Bilo je užasno tih dana od trovanja učenika, kako su vrištali, jedna vrsta čudnog otrova, koje vrištanja, i koje sve posledice su dobili od trovanja. Na primer, kada se trovala jedna devojčica u prvoj nedelji, posle dve nedelje kada počne da utiče trovanje i na druge, posle ona kada vidi trovane učenike ona ponovo isto doživi kao da se ona otruje. Traume, traume!

Eremire Krasnići: Hoćemo li se privesti kraju?

Met Šalja: Može (nasmije se).